

MIESIĘCZNIK ILUSTROWANY — ORGAN POSWIĘCONY HIGIENIE I CZYSTOŚCI W NAJSZERSZYM ZNACZENIU TEGO SŁOWA.

WARUNKI PRENUMERATY.

Rocznie z przesyłką pocztową 6 złotych
We Francji 40 fr., w Ameryce 2 dol. rocz.
Zmiana adresu 50 gr.

**Konto Czekowe Pocztovej Kasy
Oszczędnościowej Nr. 15-960.**

Adres Redakcji i Administracji:

WARSZAWA, ul. Złota Nr. 23 m. 3.
Telef. 65 — 02. Skrzynka pocztowa Nr. 729.

w Częstochowie informacji udziela się:
ul. Panny Marji 10, Tel. 250 we wtorki i piątki od 7—8 w.

w Krynicy (podczas sezonu letniego) inf. udziela
się: ul. Kraszewskiego d. p. Szwarca (pokój Nr. 21)
we wtorki i piątki 3—6 w.

CENA OGŁOSZEŃ:

Za wiersz milimetr, na I-ej str. i
4 szpalt. { w tekście 60 gr.
 { za tekstem 50 „
Za treść ogłoszeń redakcja nie odpowiada.
Cena pojedynczego numeru **50 gr.**
Cena pojedynczego numeru w Polsce i Zagranicą.

Ogłoszenia dla „CZYSTOŚCI” przyjmują wszystkie Biura Ogłoszeń w Polsce i Zagranicą.

Redaktor i Wydawca: **Lekarz-D-ta Michał Grejniec w Częstochowie, Aleja M. Panny Nr. 10, tel. 2-50.**

OD REDAKCJI.

Kończymy pierwszy rok naszego istnienia.

Obraliśmy sobie specjalną placówkę, której poświęciliśmy dużo sił i energii.

Spotykamy się zewsząd z nader serdecznym uznaniem jak ze strony najszerszych warstw społecznych tak i ze strony czynników miarodajnych, którym na sercu leży szerzenie hasła czystości w Polsce.

To nam dodaje otuchy w naszej pracy, którą niezachwianie kontynuować będziemy dla dobra Rzeczypospolitej Polskiej.

Przypuszczamy, że ilość naszych sympatyków coraz będzie większa.

Wszystkim naszym Sz., Czytelniczkom i Czytelnikom życzymy Dobrego Roku!

Znaczenie kąpeli dla czystości jest zrozumiałe dla wszystkich, nie jest jednak tak wpojone w społeczeństwie, jak być powinno.

Umieszczając poniżej zakończenie artykułu na ten temat pióra D-ra Czesława Wroczyńskiego, Prezesa Polskiego T-wa Przeciwgruźliczego, zwracamy szczególną uwagę naszych Czytelników na treść w nim zawartą.

Dr. Czesław Wroczyński.

Kąpieliska u nas i zagranicą

(Dokończenie).

Cesarstwo Rzymskie mogło pozwolić sobie na wybudowanie i utrzymanie takich kąpielisk, z których korzystało dziennie tysiące ludzi bezpłatnie, lub za opłatą groszową. Niestety — dziś nawet najbogatse kraje na świecie o takich instytucjach nie marzą. Ale wielkie

miasta na zachodzie i dziś budują duże kąpieliska publiczne, choć znacznie skromniejsze. W kąpieliskach tych wzorem Starożytnego Rzymu, zwraca się dzisiaj uwagę na wychowanie fizyczne, a głównie na naukę pływania.

Berlin, Londyn, Wiedeń, Paryż posiadają dziś całą sieć miejskich domów kąpielowych, z basenami do pływania. Kąpiele składają się najczęściej z natrysków i wanień. Natryski są najtańszym i najbar-

dziej higienicznym sposobem mycia ciała. Ilość wody zużyta jest niewielka, bo w porównaniu z wanną dzieśięćkrotnie i 15 krotnie mniejsza. Kąpiele natryskowe urządzone są dzisiaj zagranicą przeważnie w postaci małych kabin przedzielonych na dwie części, pierwsza służy do rozbierania, druga stanowi małą salkę kąpielową.

Wanny są znacznie kosztowniejszym sposobem mycia ciała — wymagają wielkiej ilości wody, bo 500

litrów na jedną osobę, są trudne do utrzymania w należytej czystości, bo trzeba je starannie szorować po każdej kąpieli — wreszcie mycie ciała nie odbywa się w wodzie bieżącej tej samej wody. Z tego też względu w nowoczesnych kąpieliskach amerykańskich wanny wcale nie są budowane.

Każde duże kąpielisko nowoczesne wielkomiejskie posiada zawsze baseny do pływania. Nie służą one wcale do mycie się i używania mydła jest w nich wzbronione. Tylko ludzie zupełnie czysti, poprzednio umyci pod natryskami, są wpuszczani do pływalni. W niektórych pływalniach urządzone jest za pomocą specjalnego mechanizmu sztuczne falowanie, dające zupełnie złudzenie fal morskich.

Głębokość pływalni zwiększa się stopniowo, poczynając od 80 cm. do 2,5, a nawet 3,5 metrów. Miejsca głębsze umożliwiają skoki z wysokich odskoczni do wody. Dzieci szkolne korzystają z pływalni systematycznie i już po kilku bytnościach nabywają z łatwością sztuki pływania.

Kąpiele rzeczne nigdy nie zastąpią kąpieli w pływalniach zamkniętych, bo nauka pływania jest najłatwiejszą w wodzie stojącej. Szczególnie w naszym klimacie zimnym, w rzece kąpać się można zaledwie dwa lub trzy miesiące. Pływalnie w budynkach zamkniętych są czynne natomiast cały rok. Pożądanem jest urządzenie obok pływalni sal gimnastycznych prowadzonych przez odpowiednich instruktorów, bo wtedy, obok pływania, ćwiczenia cielesne wywierają będą bardzo dodatni wpływ na zdrowie.

Poglądy na sprawę kąpielisk uległy zasadniczym zmianom. Budując kąpielisko, mamy nie tylko na widoku uprzystępnienie szerokim warstwom ludności taniej kąpiele;

tak jak dawni Rzymianie zwracamy dziś uwagę na rozwój fizyczny ciała, na ćwiczenia cielesne, na naukę pływania, bo każdy naród musi dbać przede wszystkim o to, ażeby ludzie byli krzepcy i zdrowi — nie zaniedbywali żadnej sposobności do podniesienia sprawności cielesnej.

Rzymianie uwzględniali w swoich wspaniałych termach jeszcze kształcenie umysłu — urządzając biblioteki i sale wykładowe publiczne, to też znaczenie tych zakładów było olbrzymie i ludzie spędzali długie godziny z korzyścią dla ciała i umysłu.

Z górą dwadzieścia wieków upłynęło od chwili upadku cesarstwa rzymskiego. Rzecz godna zastanowienia, że dziś wracamy do tych dawnych wzorów kąpielisk i staramy się nieudolnie je naśladować.

Budowa kąpielisk publicznych z pływalniami jest rzeczą niestety nader kosztowną. Pływalnie wymagają dużej ilości wody grzanej i stale utrzymywanej w należytej czystości. Nowoczesna technika rozwiązała te wszystkie zagadnienia, ale są one bardzo drogie.

W Berlinie otworzono w roku bieżącym wielkie kąpielisko publiczne z pływalniami; kosztowało ono przeszło 5 milionów złotych.

2 wielkie baseny o powierzchni 300 m² każdy, jeden przeznaczony dla mężczyzn, drugi dla kobiet, cieszą się ogromnym powodzeniem i korzysta z nich codziennie około 2000 osób.

Duża liczba wanien i natrysków umożliwia korzystanie z rozmaitych rodzajów kąpieli.

Warszawa w roku bieżącym przyśpiesza również do budowy wielkiego kąpieliska z pływalniami. Będzie ono znacznie skromniejsze niż ostatnio wybudowane w Berlinie, lub Paryżu, gdyż nie stać nas na

wydanie tak wielkich sum, jakie mogą wydawać na te cele wielkie miasta zachodnie.

Tem niemniej nasze kąpielisko będzie odpowiadało wszystkim wymaganiom i umożliwi naukę pływania i ćwiczenia cielesne setkom i tysiącom ludzi przez cały rok.

Kąpielisko to znajdować się będzie na Powiślu przy ul. Leszczyńskiej i będzie właściwie pierwszym kąpieliskiem w Warszawie.

Kąpieliska dzisiejsze w stolicy z czasów przedwojennych są bardzo skromne i ubogie, liczba kąpieli wydanych w ciągu roku nie przekracza 400.000.

A potrzeby stolicy w tym kierunku są bardzo duże i liczba kąpieli powinna wynosić rocznie przynajmniej 5.000.000.

Dochodzimy więc do wniosku, że sprawa budowy kąpielisk publicznych w Polsce posiada niezmiernie doniosłe znaczenie dla zdrowia ogółu. Ciemne nasze i brudne mieszkania brak łazienek domowych, ogromny odsetek ludzi zawszonych, — to są okoliczności, które nasze gminy wiejskie i miejskie powinny wziąć pod uwagę i dążyć wszelkimi siłami do budowania kąpielisk publicznych.

Jeżeli historyczne dane dowodzą, że Polska za czasów Chrobrego słynęła ze swoich łaźni, że stary Kraków i Poznań miał wspaniałe kąpieliska, do których spraszano gości, aby korzystali z kąpieli, jadała i rozrywek, to czemuż nie wrócić do tych tradycji, ażeby kąpieliska znowu stały się ośrodkiem kultury fizycznej. W dawnej Polsce miały kąpieliska duże towarzyskie znaczenie i wyprawiano w nich uczty weselne. Poprzestańmy dziś na kąpiele, pływaniu i ćwiczeniach, a oddamy duże usługi podniesieniu sprawności i fizycznej naszego społeczeństwa.

OD ADMINISTRACJI.

Abonenci „Czystości”, jak również ci, którzy nabyli nasz organ w kioskach „Ruchu” lub gdzieindziej, niezwłocznie otrzymują „Bony” na upominki, gdy przysłażą kupony Nr. 4 z adnotacją, gdzie Nr. „Czystości” nabyli.

Zeszyt ten zawiera **Nr. 10, 11 i 12** „Czystości” treści następującej:

- 1) Dr. Czesław Wroczyński — „Kąpieliska u nas i zagranicą”. (Dokończenie).
- 2) Dr. Osmolski, Dyr. działu wychowania fizycznego na Powsz. Wyst. Kr. w Poznaniu. „Zdrowie — Opieka społeczna — Wychowanie fizyczne — Sport — na P. W. K.”
- 3) Lekarz-D-ta Michał Grejniec — „Czystość

uzębienia i jamy ustnej”, d) „Jak trzeba czyścić zęby”?

- 4) Dział „Czystość czynu społecznego”
- 5) Kronika „Czystości”.
- 6) Korespondencje, wywiady etc.
- 7) Odpowiedzi **Redakcji, Administracji** i ogłoszenia.

Wobec tego, że „Czystość” znajduje się w poczekalniach lekarzy, w szpitalach, szkołach, satorjach, cukrowniach, czytelnich, zdrojowiskach, stacjach kolejowych, urzędach i wogóle tam, gdzie ludzie się zbierają,—ogłoszenie w naszym organie ma **Kolosalne** znaczenie **reklamowe**, to też „Czystość” liczy na poparcie W. P. i ma nadzieję, że się nie zawiedzie.

Prosimy skorzystać z załączonej deklaracji, czeku P. K. O. Nr. 15-960 i zapisać się w poczet prenumeratorów i inserentów „Czystości”, zachęcając do tegoż swych przyjaciół i znajomych.

Zwracamy uwagę na nasz adres: **Warszawa, Złota 23 m. 3, tel. 65—92, skrz. poczt. Nr. 729.**

Inform. co do ogłoszeń i prenum. udziela się również w Warszawie ul. Nowogrodzka Nr. 31 m. 19, tel. 16-21.

Dr. Osmolski

*Dyrektor działu wychowania fizycznego
na Powsz. Wyst. Kr. w Poznaniu.*

Zdrowie-Opieka Społeczna-Wychowanie Fizyczne-Sport-Na P. W. K.

Kiedy przy układaniu planu Powszechnej Wystawy Krajowej 1929 przebiegano myślą wszystkie elementy dorobku naszego państwa, na polach pracy twórczej i wytwórczej, nie sposób było zapomnieć o człowieku i jego energii, jako źródle, z którego powstaje wszelka praca. I to tembardziej, że postęp idei społecznych oraz organizacji społecznej sprawia, że na każdego człowieka patrzymy już teraz nie tylko jako na bliźniego, w stosunku do którego winniśmy rządzić się sercem, ale jako na pewien motor gospodarczy, który rozum społeczny nakazuje chronić, otaczać opieką i podnosić.

Przy dzisiejszej nader złożonej strukturze życia zbiorowego, zdrowie, siła żywotna, długowieczność, stopień zdolności do pracy każdej jednostki nie jest tylko jej sprawą prywatną — ale odbija się na dobrobycie materialnym i moralnym całej społeczności, tembardziej, że niepodlegający żadnej wątpliwości ścisły związek między tężyzną fizyczną, a energią duchową u jednostek — ujawnia się też w całej rozciągłości w życiu gromadnym u całej społeczności.

To też wydało nam się słusznym stworzyć wśród licznych działów wystawowych taki, któryby zgromadził i przedstawił, co zrobiono w Polsce na polu higieny i lecznictwa, walki z licznymi t. zw. klęskami społecznymi, dalej na polu opieki społecznej i rządowej, a wreszcie na polu wychowania fizycznego oraz sportu. Ze względów organizacyjnych, rozbito dział omawiany na 3 grupy: z tych dwie wystawowe. (I. Zdrowie i Opieka Społeczna, II. Wychowanie Fizyczne i Sport) oraz jedną pokazową. (Zawody sportowe i pokazy ćwiczeń fi-

zycznych). Zrealizowanie przedstawionej koncepcji, dałoby zapewne całkowity obraz prac wykonywanych w Polsce pod hasłem hodowania energii ludzkiej i obracania jej na pożytek ogólny. Konieczna byłaby tu współpraca szeregu urzędów i instytucji państwowych, organizacji społecznych i osób prywatnych.

Tu jednak wystąpiły przeszkody natury organizacyjnej. Przy pierwszych już pertraktacjach z czynnikami rządowymi okazuje się, że Ministerstwo Opieki Społecznej występuje samodzielnie i wystawi wszystkie swoje agendy, a więc i opiekę nad matką i dzieckiem i ubezpieczenia społeczne, kasy chorych i higienę pracy. Również od razu wypadło zrezygnować z higieny i szpitalnictwa więziennego oraz z higieny kolejnictwa, które weszły do wystaw odpowiednich ministerstw.

(D. c. n.)

Lekarz-Dentysta Michał Grejniec.

Czystość uzębienia i jamy ustnej

d) Jak czyścić zęby.

W artykule poprzednim wskazałem jak należy zęby czyścić i wykazałem zalety szczot. „Anatomicznej — „Purol” mego systemu.

Przytoczę tu zdanie najpoważniejszych przedstawicieli Władzy, Ducha i Wiedzy w Polsce o szczot. „Purol”.

Oto zdanie o nich pierwszego obywatela Polski, J. W. P. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prof. D-ra Ignacego Mościckiego i Jego J. W. P. Małżonki.

ODPIS. Warszawa, dn. 25marca 1927 r.
Kancelaria Cywilna
Prezydenta Rzeczypospolitej
Oddział Gospodarczy.
Nr. 312/O. G./27

„Z polecenia P. P. Prezydenta, Kancelaria Cywilna Prezydenta Rzeczypospolitej przesyła W. Panu uprzejme podziękowanie z tem nadmienieniem, że szczoteczki, ze względu na wyborowy materiał, kształt i pomysłowy sposób oznaczania ich zapomocą wyty-

Przy wszelkich zakupach,

zamówieniach i tp. powoływać się prosimy na „CZYSTOŚĆ”, zawiadamiając nas również o tem.

Zwracamy uwagę
na **kupon pamiątkowy**

czonych imion, spotkały się z zupełnem uznaniem P. P. Prezydentostwa”.

Podpis: B. Dzieciolowski
Szef Kancelarii Cywilnej.

Podpis: Dr. Z. Skowroński
Kierownik Oddziału Gospodarczego.

Zanotować możemy szlachetną i przychylną opinię o tych szczoteczkach jednego z Najwyższych Dostojników Kościoła Rzymsko-Katolickiego, a mianowicie, Jego Ekscelencji Ks. Biskupa Lubelskiego. — Opinia ta brzmi dosłownie:

Kurja Biskupia
w Lublinie.

Dnia 15 Czerwca 1927 r.

Z polecenia Jego Ekscelencji Ks. Biskupa Lubelskiego składam podziękowanie za nadesłanie swego systemu szczoteczki do zębów, która wydaje się być bardzo praktyczna.

Z poważaniem
Kancelarz Kurji Biskupiej Ks. L. Kwiek

Dyrektor Państwowego Instytutu tu Dentystycznego w Warszawie, Prof. Stomatologii Dr. Med. Hilary Wilga komunikuje:

„Szczoteczki „Purol” są dobre”.

Prof. H. Wilga.

Krynica. Lokal w Centrum do wynajęcia dla kosmetyka, lekarza i t. p., na sezon zimowy i letni. Oferty do adm. „Czystości” Warszawa, skrzynka pocztowa Nr. 729 dla „Lokal” w Krynicy.

BIURO ARCHITEKTONICZNE

Karola Sowińskiego i Karola Kmiotowicza
mieści się w willi

„Wista” — Krynica.

Kto dba
o swe
zęb
y używa
tylko
szczot.
„PUROL”

Korony
i mostki
oczysz-
cza
gruntownie
tylko
szczot.
„PUROL”

Utarty zwyczaj czyszczenia wszere zębów powinien być zarzucony, gdyż przenosi tylko brud z jednego zęba na drugi i niszczy zęby.

Czyścić należy zęby wzdłuż ich budowy, t. j. górne zęby z góry na dół, dolne zaś — z dołu do góry.

Rozumie się, że powinna być ku temu zastosowana odpowiednia szczoteczka.

Najodpowiedniejszą ku temu szczoteczką do zębów jest według mego zdania, szczoteczka „Purol” mego systemu.

Włosie w Anatomicznych (ulep-

szonych) szcz. „Purol” jest tak skonstruowane, że obejmuje w zupełności nasze trzy zęby trzonowe, które przy jedzeniu najwięcej pracują, żując pokarmy, i podlegają przeto częstemu zepsuciu i zbiorowi resztek jedzenia w szczelinach pomiędzy niemi.

DZIAŁ

Czystość czynu społecznego

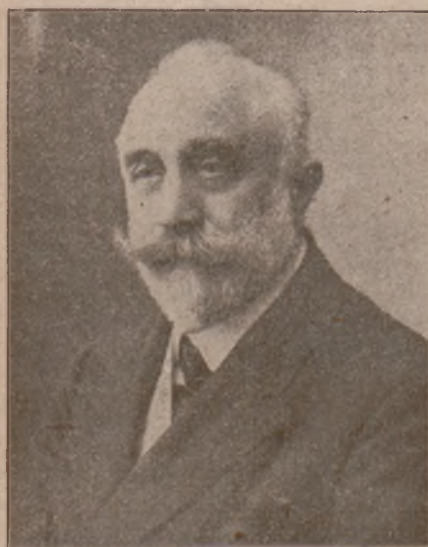
Dział ten notuje wszelkie czyny ofiarne i szlachetne na rzecz ogółu jednostki, wiedzy lub idei.

Prosimy naszych Sz. Czytelników o wszelkich tego rodzaju faktach zawiadamiać nas niezwłocznie.

Notując, według zasad naszych, czyny szlachetne, wspomnieć musimy zgon wybitnego uczonego ś. p. Prof. d-ra med. Szymona Dzierzgowskiego jednego ze szczerzych przyjaciół naszego pisma.

We wrześniu, nie przeczuwając tak bliskiego ciosu śmiertelnego, po wiedział redaktorowi „Czystości”:

„Pismo Wasze jest stanowczo po trzeba. Trafiliście w sedno rzeczy i życzę Wam z całego serca powodzenia”.

ś. p. prof. Dzierzgowski.

Przytaczamy poniżej mowę Prof. Nitscha, Dziekana Wydziału Lekar-

skiego Uniw. Warsz. wygłoszoną w imieniu Rektora Uniw., Wydziału Lekarskiego i Państw. Instyt. Dentyst. i zwracamy uwagę wszystkich szczególnie zaś młodzieży na szlachetne poświęcenie się dla nauki ś. p. Prof. Dzierzgowskiego.

„Ubył z pośród nas kolega najlepszy, uczony niezwyklej miary i najlepszy przyjaciel młodzieży. Ubył człowiek, który siebie nigdy nie oszczędzał, o swoją osobę nigdy nie dbał, a nie rozumiał życia bez pracy. Rozstał się z tym światem umysł żywy, interesujący się wszystkimi zagadnieniami naukowymi, wchodzącymi w zakres jego specjalności, poszukujący ciągle nowych dróg i starający się zawsze nagiąć naukę teoretyczną do rozwiązywania zagadnień praktycznych.

W ś. p. Prof. Dzierzgowskim tracimy człowieka, który był uczniem i współpracownikiem jednego z największych uczonych polskich Marcelego Nenckiego. Pod jego kierunkiem, a potem z nim razem pracował Prof. Dzierzgowski przez lat kilkanaście. Niewielu wiadomo, że w czasie tych prac w roku 1892—3 był On bliski syntezy adrenaliny, jak to się później okazało. Od roku 1894 był kierownikiem działu serologicznego w Ces. Instytucie Medycyny Doświadczalnej w Piotrogradzie i wtedy to wykonał wiele prac z zakresu serologii. Prace te ogłaszał także w piśmiennictwie polskim, także w latach 1897—1903 a potem od 1911 — 1913 wyszło kilkanaście prac Jego w polskich pismach lekarskich. Jak ś. p. Prof. Dzierzgowski nie szczędził wcale swojej osoby, niech dowodem będzie fakt, że doświadczenia nad otrzymywaniem surowic leczniczych wykonywał nie tylko na zwierzętach ale i także na własnej osobie. Zastrzykiwał sobie jad dyfterytyczny

a następnie przez nacięcie żył na rękach pobierał własną krew, aby zbadać czy w surowicy znajdują się przeciwciała przeciw temu jadowi. Ponieważ te badania trzeba było robić wielokrotnie, aby śledzić krok za krokiem powstawanie tych przeciwciał, przeto ręce Jego aż do łokci pokryły się bliznami pozostałymi już na całe życie. Z podziwem oglądałem te blizny, gdy przed dwoma laty byłem wezwany podczas Jego choroby dla zbadania krwi i z głębokim wzruszeniem dowiedziałem się od Niego i od Pani Dzierzgowskiej o pochodzeniu tych blizn. Przypadek więc tylko pozwolił mi odkryć to ciche bohaterstwo Zmarłego, albowiem prócz Niego i Jego żony nikt o tem nie wiedział. W pracach swoich nad otrzymywaniem surowic leczniczych Prof. Dzierzgowski starał się otrzymywać te surowice (zdaje się pierwszy na świecie) nie tylko przez wstrzykiwanie jadu błonnicznego pod skórę, ale także przez wchłanianie tego jadu przez błonę śluzową dróg oddechowych. Doświadczenia te wykonywał naprzód na zwierzętach, potem gdy otrzymywał wyniki zachęcające zaczął tę metodę stosować na sobie i na ludziach. I tu przekonał się o powstaniu antytoksyny dyfterytycznej. Wtedy zaczął czynić próby na coraz większą skalę nad szczepieniem ochronnem ludzi a specjalnie dzieci za pomocą tego sposobu.

Wybuch wojny w roku 1914 przeswał te doświadczenia i nie pozwolił Mu na wprowadzenie w praktyce

Krynica-Parcela

z własnym źródłem.

Do sprzedania około 600 m. kw. Wiadomość w Adm. „Czystości” w Warszawie Skrz. pocz. Nr. 729 dla „Parceli w Krynicy”.

Jego metody. Dzisiaj metody szczepień przeciwko błonicy są wypracowane i udoskonalone przez uczonych francuskich i niemieckich. Wtedy jednak, przed wojną, nikt jeszcze nie myślał na serio o szczepieniach przeciw błonicy, a ta myśl zrodziła się najpierw w umyśle Prof. S. Dzierżgowskiego. Dziś dziesiątki tysięcy dzieci korzysta z dobrodziejstw szczepień przeciw błonicy. Pamiętamy, w Polsce o tem, że to Dzierżgowski był tym, który je pierwszy wypróbował na sobie i na innych.

Ponury grzmot wojny, który zahuczał nad Europą w roku 1914—to dziwne drgnienie powietrza, które w gorących dniach letnich tego pamiętnego roku zelektryzowało wszystkich, którzy żyli wówczas wyrwało i Profesora Dzierżgowskiego z jego cichej pracowni i rzuciło go na rozbijające fale wojenne. Odtąd przez kilka lat w ciągłych rozjazdach, komisjach i konferencjach w różnych miejscach olbrzymiego imperjum rosyjskiego prof. Dzierżgowski wysilał się nad tłumieniem epidemii i zapobieżeniem chorobom zakaźnym. Potem wrócił do Polski i był czynny w Ministerstwie Zdrowia, a od roku 1919 w Uniwersytecie Warszawskim. Trudne warunki powojenne, wielkie braki w pracowniach i potrzeba działalności na innych polach nie pozwoliły Prof. Dzierżgowskiemu wrócić do badań naukowych, którym się poświęcał z takim zapałem przed wojną. Działalność przeważnie tylko dydaktyczną, w komisjach, na Radach Wydziału i jako doradca i przyjaciel młodzieży. Tak upłynęły mu ostatnie 10 lat Jego życia, w których też zdrowie Jego zaczęło się psuć, ale nie zwracając prawie na to uwagi pracował aż do ostatniej chwili, jakby był młodym i najzdrowszym człowiekiem. Ta praca bez wytchnienia przyspieszyła bezwzględnie jego śmierć. Przez 9 ostatnich lat miałem zaszczyt być blisko Prof. Dzierżgowskiego i stykać się z Nim często, jako najbliższy sąsiad Jego pracowni. Z wdzięcznością wspominam Jego uprzedzającą grzeczność, koleżeńską gotową zawsze do usług, do ustępstw i do pomocy w każdej trudnej chwili.

I smutno mi Cię dziś żegnać Kochany Kolego i Profesorze. A żę-

nać Cię mam w imieniu Wydziału Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego i w imieniu Państwowego Instytutu Dentystrycznego, któremu też poświęciłeś tyle pracy.

Przez 10 lat przychodziłeś do tych murów, jak setki innych uczących się i nauczających. Dziś przyniesiono Cię w orszaku wspaniałym i towarzyszą Ci setki tych, którzy Cię znali, tych, których nauczałeś i tych, których byłeś Kolegą. Niestety przybyłeś do nas po raz ostatni. Za kilka chwil odejdiesz stąd na zawsze i zamkniesz się w tem schronisku ostatniem, które i nas wszystkich czeka. Obyś mógł wiedzieć o tem, że żegnamy Cię nie tylko uroczystie, ale i z żalem i że zachowamy o Tobie do końca życia wspomnienie, jako o najlepszym Koleźniku i jednym z pierwszych uczonych.

Żegnaj nam na zawsze”.

Wyrażamy na tem miejscu nasze serdeczne współczucie Rodzinie ś. p. Prof. Dzierżgowskiego.

Redakcja.

Ofiara nauki.

Donoszą nam z Moskwy:

Aleksander Bogdanow, dyrektor Instytutu dla badań nad transfuzją krwi, zmarł wskutek zatrucia, po dokonaniu na sobie samym operacji transfuzji.

Ś. p. Prof. Paweł Jan Ryslik.

Ubył Częstochowie człowiek szlachetny pod każdym względem, człowiek, który nie gonił za mamona, nikogo nie skrzywdził w swym życiu i pozostawił szczery żal w sercach wszystkich Go znających.

Aby pamięć po ś. p. prof. Nieboszczyku pozostała uwieczniona, Komitet II Gimn. Państw. im. R. Traugutta w Częstochowie postanowił utworzyć stypendjum im. Prof. Ryslika dla najzdolniejszego ucznia.

Red. „Czystości” wita z uznaniem ten czyn szlachetny Kom. Rodzicielskiego i przeznacza na ten cel swój skromny datek zł. 5.

KRONIKA CZYSTOŚCI.

Ś. p. Dr. Józef Polak.

Ciężki cios dotknął higienę Polski, bo straciła najlepszego swego bojownika, ś. p. D-ra Józefa Polaka, red. mies. „Zdrowie”, który od szeregu lat walczył na polach czołowych o szerzenie higieny w Polsce.

Obszerniejszy nekrolog podamy w najbl. n-rze „Czystości”.

Wyrażamy na tem miejscu nasz głęboki żal i współczucie Rodzinie oraz Red. „Zdrowia”, z powodu tak ciężkiego ciosu.

I Międzynarodowy Kongres Lotnictwa Sanitarnego odbędzie się w Paryżu w maju 1929 r.

Na porządku obrad kongresu będą omawiane następujące tematy: 1) Lotnictwo sanitarne w kolonjach, 2) Lotnictwo sanitarne, jako środek ewakuacyjny podczas wojny, 3) Hydroawiacja sanitarna, 4) Czerwony Krzyż a lotnictwo sanitarne (możliwość zapewnienia neutralności samolotom sanitarnym w czasie wojny), 5) Medycyna a lotnictwo, 6) Fizjologia lotnicza, 7)

Lotnictwo sanitarne w czasie pokoju, pomoc ludności cywilnej.

Ze strony Polski opracowane być mają następujące referaty: a) Medycyna a lotnictwo, b) Fizjologia lotnicza, c) Lotnictwo sanitarne w czasie pokoju, pomoc ludności cywilnej.

Poza obradami uczestnicy kongresu wezmą udział w demonstracji samolotów sanitarnych obecnie używanych i w próbach na lotnisku Bourget-Dugny oraz w wycieczce turystycznej z Paryża nad brzeg morza wszelkimi znanymi środkami lokomocji, nie wyłączając samolotów i hydroplanów. — Nad brzegiem morza w Bordeaux

LECZNICA

Polskiego Czerwonego Krzyża.

63 MARSZAŁKOWSKA 63
róg Pięknej. Tel. 59-77.

Wszystkie specjalności od 9 r. do 8 wiecz.
Rentgen. Diatermia. D'Arsonel. Lampy
kwarcowe. Sollux. Elektryzacja. Analizy,
Szczepienia.

Kupon Nr. 4.

Każdy czytelnik „Czystości” który przysła wycięty ten kupon i poda swój dokładny adres do Administracji otrzyma pamiątkę, która wyniesie tyle, a może nawet i więcej, co kosztuje numer pojedynczy „Czystości”.

odbędą się popisy lotnicze, w których wezmą udział hydroplany sanitarne marynarki francuskiej.

Dezynfekcja wozów kolejowych.

W artykułach inż. Dąbrowskiego, zamieszczonych w „Czystości” zwracaliśmy uwagę na potrzebę odpowiedniej dezynfekcji wozów kolejowych.

Z przyjemnością notujemy, iż minist. Komun. zakupiło już pewną ilość aparatów syst. inż. Claytona z Paryża do dezynf. wozów parasiarki.

Aparaty te w krótkim czasie znajdą zastosowanie prawie we wszystkich dyrekcjach kolejowych.

Naczelna Rada Zdrowia.

Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 18 listopada 1927 roku została utworzona Naczelna Rada Zdrowia.

Rada ta jest organem doradczym i opiniodawczym Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawach sanitarnych, z zakresu spr. zdrow. i hig. społecznej.

Skład Państwowej Naczelnej Rady Zdrowia stanowią:

1—3. Trzej przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a mianowicie: Dr. E. Piestrzyński, Dyrektor Departamentu Służby Zdrowia, Dr. J. Adamski, zastępca Dyrektora Departamentu i Dr. W. Chodźko, Kierownik Państwowej Szkoły Higieny, b. Minister Zdrowia Publicznego.

4—10. Po jednym przedstawicielu Ministerstw: Spraw Wojskowych, Pracy i Opieki Społecznej, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Rolnictwa, Komunikacji, Rób Publicznych oraz Przemysłu i Handlu w osobach: p. płk. D-ra W. Gorczyckiego, Zastępcy Szefa Departamentu Sanitarnego Min. Spraw Wojsk., Naczelników Min. działów: p. Bronisława Krakowskiego, D-ra Marjana Reitera, Dr.

Jana Kiszkiała oraz Radców minist. sterjalnych: p. inż. B. Pawlucia i p. B. Lubińskiego.

11. Dr. Ludwik Hirszfild, jako zastępca Naczelnego Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny.

12—15. Przedstawiciele Wydziałów Lekarskich Uniwersytetów w Polsce po jednym od każdego Uniwersytetu: Prof. Dr. A. Czyżewicz z Warszawy, Prof. Dr. St. Ciechanowski z Krakowa, Prof. Dr. Wł. Sieradzki ze Lwowa, Prof. Dr. E. Piasecki z Poznania i Prof. K. Karaffa-Korbut z Wilna.

17 i 18. Przedstawiciele Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, Prof. Dr. Zygmunt Markowski, oraz przedstawiciel Wydziału Weterynaryjnego Uniwersytetu w Warszawie, Prof. Magister J. Gardziałkowski.

19. Przedstawiciel Naczelnej Izby Lekarskiej Dr. J. Bączkiewicz, Przewodniczący Naczelnej Izby Lekarskiej.

20. Przedstawiciel Związku Miast Dr. Józef Zawadzki.

21. Przedstawiciel Związku Sejmików Powiatowych p. Józef Bek.

22. Przedstawiciel Zarządu Ogólnopolskiego Związku Kas Chorych Dr. Henryk Kłuszyński.

23—27. Pięciu członków, powołanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych z pośród przedstawicieli naukowego świata lekarskiego i znawców spraw higieny oraz administracji sanitarnej w osobach: pp. Prof. D-ra Gantkowskiego z Poznania, D-ra P. Rudzkiego z Warszawy, D-ra R. Kunickiego z Krakowa, D-ra B. Koszutkiego z Kalisza i D-ra A. Tomaszewskiego z Łodzi.

Przewodniczącym Państwowej Naczelnej Rady Zdrowia jest Minister Spraw Wewnętrznych, jego zastępcą Dyrektor Departamentu Służby Zdrowia w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych.

Ciężka to zaiste praca wyciągnąć od Częstochowian większą sumę na teatr, ale mamy wrażenie, że akcja ta się uda.

Czytelnicy nasi pewnie przypominają sobie wypadek śmierci krawca Sandomierskiego wskutek zakażenia przy wyjęciu zęba przez jakiegoś partacza, niedawno znów się zdarzyło zakażenie niejakiegoś p. K.

Również p. A. z ul. Narutowicza dała sobie włożyć koronę przez jakiegoś pokątnego partacza i doznała zakażenia dziąseł, połączonego z dłuższą i kosztowną kuracją.

Poco więc nam gimnazja, uniwersytety i nauka, jeżeli ludzie są tak naiwni, że dają sobie paskudzić w ustach przez jakichś pokątnych partaczy?

Powyższe fakty ostudzą może tych, którzy nie rozumieją, że zdrowia na loterję się nie stawia.

Piękny gmach postawiła tutaj sz. Pow. Kasa Chorych. W najbliższej naszej korespond. obszernie pomówimy, tymczasem tylko zaznaczyć możemy, że Prezes Zarządu p. E. Wichura, Dyr. Miłkowski i Lekarz Nacz. Dr. St. Purski dzielnie tę instytucję prowadzą.

W I Gimn. Państw. wprowadzone już są ławki higieniczne we wszystkich prawie klasach.

Kom. Rodz. postanowił na czystość w b. roku szk. wydać zł. 900.

Dyr. Gimn. p. Inż. Płodowski wraz z prez. Kom. Rodz. p. Inż. Hłasko czynią wszelkie starania, aby gimnazjum także pod względem higienicznym stało na poziomie najwyższym.

O warunkach higienicznych w tujszej elektrowni, na poczcie, stacji kolejowej oraz fabrykach tujszych — w korespondencji następnej.

KRYNICA.

Ludność miejscowa uczciła dzieściolecie pracy dyrektora zakładu zdrojowego inż. Leona Nowotarskiego. Zasługi, które położył dla Krynicy, są zbyt ogólnie znane, by je ponownie wymieniać. Ci, którzy rok rocznie przyjeżdżają do Krynicy, by pokrzepić nadwątłone siły, widzą jak z roku na rok rozwija się Krynica, stając się pierwszym zdrojowiskiem w Polsce. Ten szybki rozwój swój zawdzięcza Krynica inż. Nowotarskiemu, który objął swe stanowisko przed dziesięciu laty w chwili, gdy Krynica, małe i brudne zdrojowisko, urągała wszelkim wymogom kulturalnym. Ta mała i zaniedbana Krynica, zniszczona na dobitkę wojną, rozwinęła się pod kierownictwem inż. Nowotarskiego, tak

KORESPONDENCJE WŁASNE.

CZĘSTOCHOWA.

Dbałość o higieniczne i wygodniejsze warunki życia obywatela miasta cechuje działalność obecnego zarządu Częstochowy. Obserwować można, że p. prez. R. Jarmułowicz, wraz ze swym otoczeniem Dr. Nowakiem, Dr. Parnowskim, prof. Dziubą, p. Nowakowskim, p. Braksatorem, p. Szpiro, czynią tak, aby każdy mógł powiedzieć „za czasów tego Zarządu Miasta postawiło się Częstochowę w szeregu miast europejskich”.

Kto zauważy, z jaką przyjemnością niektórzy obywatele kroczą delikatnie po jezdni asfaltowej,

nie dowierzając wprost sobie, czy to na jawie czy też we śnie się dzieje, ten zrozumie, jak upragnione dla częstochowian było posiadanie porządných chodników i jezdni.

Starosta inż. K. Kühn bardzo się zainteresował inicjatywą naszą co do konkursu czystości i jak tylko śniegi roztają, rzecz ta w powiecie będzie przeprowadzona.

Będzie to, jak nam się zdaje, pierwsza tego rodzaju akcja w Polsce w powiecie, bo dotychczas tylko miasta się nią interesowały. Dzielnie się też p. Starosta Kühn zajął kwestją postawienia gmachu teatru w Częstochowie.

dalece, że dzisiaj postawić ją można w rzędzie pierwszych zdrojowisk w Polsce.

Zasługi te uznały wszystkie rządy Rzeczypospolitej, które mimo zmian na wysuniętych stanowiskach, czynionych w miarę zmiany kierunku politycznego, pozostawiały dyr. Nowotarskiego na swem stanowisku, oraz dekorując go w uznaniu zasług orderem Polonia Restituta.

Uroczystości dnia rozpoczęło nabożeństwo w kościele parafjalnym, w czasie którego odprawił mszę św. proboszcz ks. Duchiewicz, oraz grecko-katolicki proboszcz krynicki ks. Karol. Po nabożeństwie złożyły liczne delegacje dyr. Nowotarskiemu życzenia.

Wieczór odbył się w sali balowej Domu Zdrojowego uroczysty bankiet ku czci Jubilata, w którym wzięło udział stokilkadziesiąt osób i to tak miejscowych jak i zamiejscowych.

W czasie bankietu wygłoszono cały szereg przemówień, z których zanotować należy przemówienie burmistrza Krynicy dr. Gorskiego, wygłoszone imieniem gminy, ks. Duchewicza, imieniem par. rzymsko-katolickiej, ks. Karola, imieniem parafji grecko-katolickiej, Dr. Westreicha, imieniem właścicieli realności, b. min. Długosza i prez. miasta Nowego Sącza, Dr. Sichrawy, imieniem wdzięcznych kuracjuszy. Następnie wręczono inż. Nowotarskiemu nader ozdobny adres, oraz odczytano nadeszłe depešy gratulacyjne, z których w iczbie kilkaset nadeszłych z całej Polki wymienić należy nadesłane przez ks. arcybiskupa Teodorowicza ze Lwowa, ks. biskupa Wałęgi z Tarnowa, ministra przem. i Handlu Kwiatkowskiego, posła Mariana Dąbrowskiego, posła hr. Stadnickiego, wojewody Darowskiego, dyr. depart. zdrowia Dr. Piestrzyńskiego, seniora lekarzy krynickich dr. Wąsowicza, red. I. K. C. prez. Woyczynskiego, imieniem własnem i kolegów redakcyjnych, art. dram. Solkiego w Warszawie, kom. rząd. Zakopanego pułk. Dąbrowskiego, red. „Czystości” i w. innych.

Dyrektor zdrojowiska inż. Leon Nowotarski, którego podobiznę tu podajemy, jest uśmiechnięty, zadowolony i pewny dobrej przyszłości i świetnego rozwoju Krynicy.

Niektóre wille ze „Lwigrodem” na czele zapewniają dla swych gości specjalne rozrywki.

Zjazd więc w grudniu, w styczniu i lutym zapowiada się doskonale, tembardziej że przybędzie publiczność wytworna, która zazna

Dyr. Zdr. Inż. Leon Nowotarski.

w Krynicy ukojenia nerwów i wytechnienia po pracy jesiennej.

Nie braknie też opieki lekarskiej, gdyż jak słyszeliśmy, szereg dobrych specjalistów ordynuje podczas sezonu zimowego.

KATOWICE.

Wydz. Zdr. Publ. Woj. Śląskiego.

Nad ogólną zdrowotnością Rzecz. Polskiej czuwa specjalny Departament Zdrowia w Polsce, na czele którego stoi Dr. E. Pietrzyński. Zastępcą Jego jest Dr. Adamski. Przy każdym Urzędzie Wojewódzkim istnieje specjalny Wydział Służby Zdrowia. Jest on i na Śląsku. Swą działalność rozpoczął w listopadzie 1920 roku, jeszcze w czasach plebiscytowych. Na jego czele stanął p. Dr. Rostek.

Wydział Zdrowia Publicznego jest władzą II instancji, władzą zaś sanitarną pierwszej instancji na części górnośląskiej Województwa Śląskiego są lekarze powiatowi, którzy podlegają Naczelnikowi Wydziału, na części cieszyńskiej natomiast Starostwa w liczbie dwóch, a w Bielsku jeszcze Magistrat.

Wydział Zdrowia Publicznego wykonuje nadzór lekarski nad Zakładami umysłowo-chorych w Rybniku, w Lublińcu, Śląskim Szpitalem w Cieszynie, Wojewódzkim Zakładem Badania Żywności w Pszczynie oraz załatwia oprócz spraw sanitarnych i aptekarskich, również sprawy związane z państwową pomocą lekarską dla urzędników państwowych i wojewódzkich. Wydział ten stwierdza, że stan zdrowotności publicznej w roku bieżącym jest zadowalniający. Bowiem zdarzające się wypadki ostrych chorób za-

każnych, jak dur brzuszny, czerwonka, płonica i błonica nie przybierają charakteru epidemii i są wypadkami odosobnionymi.

Na terenie Województwa mamy 370 lekarzy, 39 lekarzy dentystów, 528 położnych, 57 desinfektorów i 192 aptekarzy, zajętych w 84 aptekach. Pozatem na terenie Województwa istnieje 68 szpitali.

Bardzo ważną placówką, uruchomioną już w najbliższej przyszłości kosztem 50.000 zł. będzie specjalny Instytut bakteriologiczny w Katowicach. Urzędowi temu podlegają również dwa sanatoria w Zakopanem, a to „Ślązaczka” i „Cieszyńianka”. Na powiększenie tej ostatniej w budżecie na rok bieżący przewidziano 270.000 zł.

Odpowiedzi Redakcji.

W. P. L. Zieleniewski, Wicedyr. Biblioteki Sejmu i Senatu. Podzielamy pogląd, iż przedstawiciele narodu powinni wszechstronnie zaznajamiać się z opinią publiczną i chętnie wysyłamy „Czystość” do Biblioteki.

W. P. Inż. S. w Tomaszowie Maz. Niestety, nie podzielamy poglądu W. P. i uważamy, że red. „Higieny Pracy” p. Krahelska miała zupełną rację, ujawniając szczegóły niehigienicznych warunków pracy w Tomasz. Fabryce sztucznej Jedwabiu. Od następnego Nr. „Czystości” specjalną rubrykę poświęcimy warunkom higienicznym pracy. Przecież niema sensu, abyśmy zebrali o datki dla zwalczania nprz. gruźlicy i jednocześnie tolerowali warunki pracy, wpędzające ludzi w tę chorobę. Prosimy przeto bardzo wszystkich naszych Czytelników i sympatyków przesyłać do Redakcji „Czystości” wszelkie dane, dotyczące się warunków higienicznych pracy.

Pod pręgierz publiczny będziemy stawiali tych, którzy wpędzają swych pracowników w chorobę, uwypuklając natomiast szlachetne czyny tych pracodawców, którzy dbają o zdrowie i warunki higieniczne dla pracujących.

W. P. Prof. G. w Poznaniu. Dziękujemy i niebawem skorzystamy.

W. P. S. w Częstochowie. Owszem „Opinia” Kielecka ma filję w Częstochowie, II Al. 38.

J. W. P. Hr. T. w Warszawie. Dziękujemy za sympatię i hojną ofiarę na fundusz prasowy „Czystości”. Napewno się znajdą tacy, którzy pójda za przykładem J. W. P. Hrabiego.

E. L. BREGMAN

w Warszawie, Złota 23
telef. 65—02.

**SKŁAD PRZYBORÓW
LEKARSKO-DENTYSTYCZNYCH**

Najtańsze i najlepsze
— źródło zakupu. —

LEKARZ DENTYSTA

MICHAŁ GREJNIEC

W CZĘSTOCHOWIE.

I-sza Aleja Nr. 10, telef. Nr. 2-50.

Przyjmuje codziennie
od 9—1 i od 3—7 w.

**Choroby zębów i jamy
ustnej.**

ZĘBY SZTUCZNE.

Poszukujemy wspólnika lub
intrapatnego interesu. Wkład od 10
do 50 tys. złotych. — Oferty do
Administracji „Czystości”
Warszawa, skrz. 729
sub „Udziałowiec”.

... nareszcie więc jestem zadowolona,
mam zęby czyste, białe, bez żadnego
osadu, w ustach czuje świeżość i przy-
jemny smak, a to dzięki szczoteczkom
i proszkowi „Purot” systemu i wynalazku
Lekarza-D-ty **Michała Grejnieca**

Mela Grabowska

Primadonna Operetki
Lwowskiej.

OGŁOSZENIE.

Magistrat m. Częstochowy niniejszem podaje do wiadomości osób zainteresowanych, iż szczepienie przeciwko durowi brzuszemu i szkarlatynie odbywać się będzie od dnia 2 listopada 1928 r. w Przychodni Miejskiej przy ul. Dąbrowskiego Nr. 10 w dniach powszednich od godz. 8 do 15 i w szkołach powszechnych dla dzieci szkolnych.

Magistrat m. Częstochowy.**BYSZKOWICZ**

w Warszawie,

Leszno Nr. 9, tel. 161—80

**Posiada stale na składzie
WIELKI WYBÓR ZĘBÓW
i artyk. Lek.-Dent.**

Kto zakłada orkiestrę

lub chce nabyć

INSTRUMENT MUZYCZNY

niech się zwróci do firmy

S. MALKO

w Częstochowie, ul. Piłsudskiego Nr. 11.

Ceny najniższe, a towar— — **najlepszy.** — —**Odpowiedzi Administracji.**

W P. M. F. w Krzepicach. Owszem możemy W. P. polecić firmę S. Malko w Częstochowie, Piłsudskiego 11, jako źródło zakupu instrument. muzycznych dla orkiestry. Adm. nasz może zamówienie W. P. do firmy tej przesłać.

W. P. F. W. w Poznaniu. Możemy polecić Krynice na wypoczynek zimowy. Przypuszczamy, że hotel „Lwigród” w zupełności W. P. zadowolni.

W. P. S. P. w Warszawie. Nie możemy W. P. niestety podać dokładnych danych co do niechlujstwa zakulisowego pięknie oświetlonej i eleganckiej niby to restauracji, o której W. P. wspomina. Po dokładnem zbadaniu tej sprawy, niebawem do niej wrócimy.

W. P. S. M. w Kłobucku. Żale W. Pani, że padło się ofiarą jakiegoś przyjezdnego chłopca, któremu W. P. powierzyła swoje uzębienie, są poniekąd słuszne. Wina jednak leży po stronie W. P., bo trzeba zrozumieć, że uzębienie — to fundament zdrowia i nie powinno się tego fundamentu powierzać ręką partacza.

Czy oko swoje W. P. by powierzyła jakiemuś partaczowi do leczenia? Zęby zaś W. P. powierzyła, myśląc, że to organ mniej ważny. W tem właśnie tkwi cały błąd! Zęby — są bardzo ważnym organem zdrowia i kto je zaniedbuje, wpędza siebie w choroby żołądka, kiszek, raka i t. p.

W. P. A. F. w Częstochowie. Pytanie W. P. dlaczego, pomimo wyraźnego brzmienia prawa, różni partacze zajmują się zębocznictwem jest zupełnie słuszne. Ponadto władze miarodajne zwróciły już na to uwagę i policja odpowiednio zareagowała; niektórzy z tych wydrwigroszów znajdują się wkrótce pod kluczem.

W. P. R. w Zawierciu, Dyr. Teatru „Rozmaitości” w Częstochowie p. Otrębski zadaje sobie dużo trudu, aby teatr ten stał na wysokości zadania. Uda mu się to w zupełności i możemy tylko szczerze radzić często odwiedzać ten przybytek sztuki.

W. P. Dr. A. w Częstochowie. Zapewniamy D-ra, że środek ów, który wspomniany lekarz - d-ta (szkoda, że Dr. nam nazwiska jego nie podał) miał niby to sprowadzić, już dawno przezemnie, oraz przez innych odontologów w Cz. jest stosowany.

Zupełnie słusznie Dr. poradził mu, najprzód zdobyć wiedzę, później zaś... środki sprowadzać.

**Książki nadesłane do Redakcji.
Wydawnictwa M. Arcta
w Warszawie.**

1) *Leonard de Verdwon Jacques.* Kuracja Roślinna.

2) *Dr. F. Truby King.* Odżywianie i pielęgnowanie dziecka.

3) *Dr. Klemens Łazarowicz.* Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach.

4) *Jan Biegański.* Nasze zioła lekarskie.

5) *Dr. Stan. Kopczyński.* (Nacz. Wydz. Hig. w Min. W. R. i Ośw. Publ.) Higiena Szkolna.

Książki te, jak wogóle wszystkie wydawnictwa M. Arcta w Warszawie, cechuje staranność o dbałość, o kulturę społeczną. Możemy je polecić czytelnikom naszym; Administracja nasza chętnie wypisze je życzącym. W najbliższych Nr. Nr. „Czystości” podamy szczegółowe streszczenie tych pożytecznych książek.

KRYNICA „Lwigród”

Największy,
najczystszy
i najwytworniejszy
HOTEL-PENSJONAT
W KRYNICY!
otwarty cały rok!

Auta własne
stałe do dyspozycji
W. P. Gości!

PIEGI

zółt plamy, opaleniznę,
usuwa pod gwarancją ap-
tekarza Jana Gadebuscha
„AXELA” krem od ie-
gów: 1/2 słoika 2,50 zł.,
1/1 sło. 4,50 zł., do tego
mydło „AXELA” 1 kaw. 1,50 zł., 3 kaw.
3,50 zł. Do nabycia w drogerjach i
aptekach lub wprost w firmie

J. GADEBUSCH
Poznań, Nowa 7 (Bazar).

ZBYTECZNE OWŁOSIENIE

na rękach, nogach, pod pachą
i t. p. usuwa radykalnie
perfumowany **DEPILATOR „GARÇONNE”**
do nabycia wszędzie.
Cena 2 zł. 50 gr.
Skład wysyłkowy: Apteka pod św. Anną
Lwów, Janowska 52.

CZĘSTOCHOWSKIE
ZAKŁADY CERAMICZNE
S. B. HELMAN i S-ka
Częstochowa II Aleja 28, telef. Nr. 9.
Cegła budowlana, cegła ogniotrwała, kafle i piec.

„WTÓR”

Jest to jedyny powielacz, który daje do
3000 odbitek i kosztuje **tylko** zł. 160.
Warszawa, Krucza 36 „Wtór”.

SYNDYKAT ROLNICZY CZĘSTOCHOWSKI

SPÓŁKA AKCYJNA
W CZĘSTOCHOWIE.

Dostarcza za gotówkę i na długoterminowy kredyt, na dogodnych warunkach: **Nawozy sztuczne, Maszyny i narzędzia rolnicze, Nasiona i zboża, Paszę treściwą, Materiały budowlane, Węgiel, Koks, Naftę, Oleje i Smary.**

BIURO: PIŁSUDSKIEGO 15
SKLEP: KRAKOWSKA 15.
SKŁADY: KRAKOWSKA 16 i HANDLOWA 3.—ADRES TEL.: SYNDYKAT-CZĘSTOCHOWA.

*Delikatna bielizna
nie należy do zbytku*

od czasu ukazania się
Kryształków Mydla-
nych Elida. Jedwabie
i koronki można teraz
prać bez trudu i bez
obawy uszkodzenia
ich. Delikatna bielizna
konserwuje się jak no-
wa przez długie lata.

Kryształki Mydlane
Elida delikatnie per-
fumowane, są równie
czyste i łagodne, jak
znane mydło Elida-
Ideal.

ELIDA

KRYSZTAŁKI MYDLANE

PROSIMY POWOŁYWAĆ SIĘ NA „CZYSTOŚĆ”!

BROWAR „OKOCIM”

Reprez. w Częstochowie

○○○○

ul. Zielona Nr. 38

Telefon Nr. 566.

○○○○

OKOCIM pij, gdy masz pragnienie!

OKOCIM pij, gdy masz zmartwienie!

Czy w radości, czy też w smutku,

Pij O K O C I M aż do skutku!

Kupujcie wyroby krajowe!

w pierwszym rzędzie

Art. „**PUROL**” do pielęgnowania
użębienia

naturalnego i sztucznego!

Zapytania kierować: Warszawa, Skrz. Pocztowa Nr. 729.
dla „**PUROL**”

OGŁOSZENIE.

**Baczność! Członkowie Kasy Chorych
i ich Rodzin!**

Powiatowa Kasa Chorych w Częstochowie podaje do wiadomości ubezpieczonych i ich rodzin, że w piątek dnia 21 grudnia 1928 r. zamknięte zostają ambulatorja chorób wewnętrznych z powodu przeniesienia ich do gmachu centralnego przy ulicy Mickiewicza, a mianowicie: ambulatorjum Nr. 2 przy ul. Stradomskiej 40, ambulatorjum Nr. 3 przy ulicy Sirażackiej, Nr. 16 i 18 w fabryce „Warta” i „Motte”.

Począwszy od dnia 24 grudnia 1928 r. tj. od poniedziałku, ambulatorja chorób wewnętrznych i dziecięcych czynne będą w nowym gmachu przy ul. Mickiewicza, wejście dla chorych wewnętrznych od ul. Mickiewicza, wejście główne, zaś dla chorych dzieci od nowej ulicy, łączącej ulicę Mickiewicza, z ul. Dobrą.

Wizyty domowe zgłaszać należy począwszy od 21-go grudnia w nowym gmachu przy ul. Mickiewicza, parter wejście główne.

Ambulatorjum na Zawodziu pozostaje nadal w dotychczasowym lokalu.

Dyrektor: **W. Miłkowski**. Przewodn. Zarządu: **E. Wichura**

POLSKIE ST. MORITZ KRYNCIA – ZDRÓJ

Otworzyła sezon zimowy 1928/29.

Pierwszorzędne urządzenie do sportów zimowych. Skocznia narciarska i wspaniałe tereny ćwiczebne i wycieczkowe. Tor łyżwiarzowski o powierzchni 2,500 m. elektrycznie oświetlony. Tor do hokeja na lodzie. Tor saneczkowy długości 1,400 m. najlepszy w kraju. Szereg międzynarodowych i krajowych zawodów i popisów w wymienionych działach sportów zimowych.

Kursy narciarskie.

Znakomite warunki klimatyczne.

Bezpośrednie połączenie kolejowe.

Pozatem **NORMALNY SEZON LECZNICZY.**

Czynne następujące pensjonaty i hotele. Alpejska, Alfredówka, Bellemonte, Biarritz, Brautfeld, Bristol, Cis-Flora, Giewont, Dom Katolicki, Dom Zdrojowy, Dora, Goplana, Janina, Koleta, Kościuszko, Kryniczanka, Langer, Litwinka, Lotos, Lwigród, Małopolanka, Maria, Mat, Mimoza, Nowe Łazienki, Podlasie, Polonja, Polska Korona, Frez. Wilson, Renesans, Riwiera, Schwartz Siedlisko, Soplicowo, Szczerbiec, Trzy Róże, Tatrzańska, Ustroń, Vovet Węgierska Korona, Wisła, Zgoda.

BIURO TECHNICZNE „UNION”

w Częstochowie, ul. Śląska Nr. 4, Telef. Nr. 770.
INSTALACJE i MOTORY ELEKTRYCZNE.
RADJOSPRZĘT.

PALACZE! TYLKO PALACZE! „PUROL”

niszczy

**OSAD i ZAPACH TYTONIU
i WÓD MINERALNYCH.**

ŻAŁAĆ WSZĘDZIE!

Inf. udziela Lekarz-D-ta **Michał Grejniec**
w Częstochowie.

SKŁADY APTECZNE

prow. farm.

Zygmunta ORŁOWSKIEGO

W. CZĘSTOCHOWIE

II Aleja Nr. 24 i 29.

Posiada wszelkie artykuły apt. i perfum.

Także szczerot. „**PUROL**”

Zdolni Ajenci(tki)

Akwizytorzy (rki) poszukiwani są we wszystkich miastach Rzeczypospolitej i Zagranicy (gdzie są liczniejsze kolonie polskie). Adresy należy podać do Administracji „**Czystości**” w Warszawie, Skrzynka poczt. Nr 729 dla „**Purol**”

Kto chce, aby towar dobrze sprzedany, kto chce coś kupić, otrzymać posadę, rozpoznać wynalazek lub wogóle jakąkolwiek bądź transakcję przeprowadzić—ten powinien dać ogłoszenie w „**Czystości**” gdyż pismo to dociera do wszelkich kątów Rzeczypospolitej Polskiej.

Posiadam 20 tys. złotych

oczekuje poważnych propozycji. Oferty do Administracji „**Czystości**” w Warszawie, Skrz. poczt. Nr. 729 dla „**Dzielnego**”

FUTRA

najtaniej się kupuje

W WARSZAWIE

ul. Trębacka 10.

w f. „OCCASION”

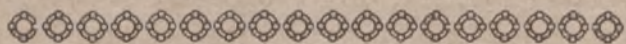
KLIJENTOM Z PROWINCJI SPEC. ULGI!!

Stacja Klimatyczna OTWOCK

ZAKŁAD LECZNICZY

Dr. W. PRZYGODY

Najnowsze metody leczenia: sztuczna odma piersiowa, Roentgen i mpa kwarcowa i łukowa. Analizy lekarskie. Pawilon dla leczenia djetetycznego (cukrzyca, choroby nerek). Informacje w zakładzie lub w Warszawie. — Tel. 142-60. Telefon międzymiastowy na miejscu.

!!!NOWOŚĆ!!!

TABLETKI

„PUROL”

DO PŁUKANIA ZĘBÓW!

Tabletki te wrzuca się do wody i otrzymuje się musujący płyn do płukania, który usuwa wszelki nieprzyjemny zapach — — — z ust.

Porcja zł. 1.**ŻĄDAĆ W SZĘDZIE!**

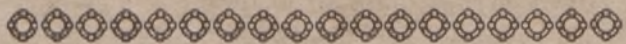
Informacji udziela:

a) w Częstochowie **LeKarz-D-ta Michał Grejnieć**

ul. Panny Marji Nr. 10, tel. 2-50,

b) w Warszawie ul. Nowogrodzka 31 m. 19,

telef. 16-21.

SALON

SAMOCHODOWY

„ELIBOR” w Częstochowie

ul. Panny Marji Nr. 14.

Tam się kupuje najlepsze samochody

„Chevrolet”

na bardzo przystępnych warunkach!

Biuro Techniczne**„PROMIEŃ”**

CZĘSTOCHOWA

II Aleja 30. — Telefon 24.

Adres telegr.: Częstochowa — Promień.

Materiały techniczne i elektrotechniczne.

Motory elektr. Instalacja światła i siły.

RADJOODBIORNIKI i RADJOSPRZĘT

Inż. B. Hłasko i Skrzynecki

Biuro techn. i fabr. „MŁOT”

W CZĘSTOCHOWIE

ul. Mała 24. — Telefon 507.

Wszelkie urządzenia sanitarne

Wodociągi. — Kanalizacja. — Wentylacja.

Centralne ogrzewanie wodne i parowe.

Kotłarnia miedziana i żelazna.

Kto chce mieć świeżą i ładną cerę niech napisze do Adm. „Czystości” Skrz. poczt. Nr. 729 dla „Promień”

Chorzy na płuca proszeni są o podanie adresu do Adm. „Czystości” w Warszawie. Skrz. Poczt. Nr. 729 pod „Płuca”.

WIECZNE PIÓRO MONTBLANC

jest niezbędnym przyjacielem każdego piszącego.

Do nabycia po cenach fabrycznych **wyłącznie** w firmie**ADOLFA SOJKA**

Częstochowa, Aleja 30.

Tamże główne źródło art. „SOLALI”.

SKLEP

nad „Palenica”**W KRYNICY.**

Poleca wszelkie owoce, słodocze, wędliny etc. w gatunku najlepszym, **po cenach najtańszych!** Prosimy się przekonać!

Nowość! „PUROL” Nowość!

Szczoteczki do zębów „PUROL” systemu Lekarza-D-ty Michała Grejnieca w Częstochowie, są, jak wiadomo, najlepsze.

Szczoteczki te cieszą się uznaniem J.W. P-wa Prezydentostwa Rzeczypospolitej Polskiej Prof. D-ra Ignacego Mościckiego i J.W.P. Małżonki Jego (Pismo Nr. 312 z dn. 25 Marca 1927 r.), Jego Ekscelencji Ks. Biskupa Lubelskiego (Pismo Kurji Biskupiej z dn. 15-go Czerwca 1927 r.), Prof. D-ra med. Wincentego Łebkowskiego w Krakowie, Profesora Dentystyki i Stomatologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. (Pismo z dn. 30 Czerwca 1927 r.) oraz wielu innych przedstawicieli wszelkich sfer społecznych.

Na międzynarodowej Wystawie Sanitarnej - Higienicznej w Warszawie w Czerwcu 1927 r. nagrodzone zostały **medalem brązowym**.
Żądać wszędzie! Gdzie nie ma, zwracać się do Częstochowy Aleja Najśw. Panny Marji Nr. 10 do lekarza-D-ty Michała Grejnieca.
Popierajcie Przemysł Krajowy!

Cierpiący na cukrzycę

proszeni są podanie adresu swego do Administracji „Czystości” w Warszawie, Skrzynka poczt. Nr. 729 sub. „Cukrzyca”.

Znakomity Artysta
Aleksander Węgierko

pisze

„art. „**PUROL**”
są bardzo dobre”.

Kto chce w Warszawie coś załatwić, może to uczynić przez nasze Biuro zleceń. Oferty do Adm. „Czystości” w Warszawie, skrz. pocztowa 79 dla „Biuro Zleceń”.

Dr. Jan Ałapin

w WARSZAWIE

UL. KRÓLEWSKA Nr. 31

od 9-ej rano do 8 ej wiecz.

Choroby skórne i weneryczne.

**PAŃSTWOWY ZAKŁAD ZDROJOWY
KRYNICA**

położony w zachod. części Karpat 590 m. nad poziomem morza.

CAŁOROCZNY SEZON KAPIELOWY.

I. Sezon letni od 1. maja do 31. października.

II. Sezon zimowy od 1. listopada do 30. kwietnia.

Szczawy alkaliczne żelazisto-ziemne

Woda Zuberana najsilniejsza szczawa alkaliczna Europy.

Kąpiele mineralne kwaso-węglowe i borowinowe.

Zakład fizykalno-leczniczy zaopatrzony we wszelkie najnowsze urządzenia.

KĄPIELE SŁONECZNO-POWIETRZNE.

Pierwszorzędne urządzenie mieszkań w domu zdrojowym i w nowych łazienkach.

W sezonie zimowym w domu zdrojowym i w nowych łazienkach wydaje się kąpiele gazowo-mineralne, a nadto w domu zdrojowym częściowe zabiegi borowinowe, częściowe zabiegi wodolecznicze, częściowo elektryczne, lampa kwarcowa, wody mineralne do picia.

W domu zdrojowym mieszczą się: restauracja i czytelnia. — Centralne ogrzewania w obu budynkach i łazienkach, światło elektryczne.

SPORTY ZIMOWE I INNE ROZRYWKI.

Wład. WĘGIEŁEK

W WARSZAWIE — — TREBACKA Nr. 1

NAJLEPIEJ I NAJSZYBCIEJ

załatwia

WSZELKIE TRANSPORTY I PRZEWOZY

— WE WSZ. MIEJSC. RZECZP. POLSKIEJ. —

KRYNICA

Kupno, sprzedaż will, parcel, dzierżawa pensjonatów, wynajem mieszkań i tp.

Konces. Agencja.

NEUBAUERA

naprzeciw dworca kolejowego.

TELEFON Nr. 35.

OKAZJA.

Nowoczesne wille na pensjonaty, u-meblowane pokoje na sezon letni, cudowny widok na morze. Place pod budowę will, domów, fabryk, najtańszej poleca, dla przyjezdnych udziela wszelkich informacji.

DOMINIK KUJAWA

w Gdyni, Staromiejska 4.

Kto się chce nauczyć

TECHNIKI DENTYSTYCZNEJ,

niech poda swój adres, załączając znaczek na odpowiedź do Adm. „Czystości” w Częstochowie lub w Warszawie dla „Technika”.

**KTO CHCE
MIEĆ DZIECI ZDROWE,
ten używa do pielęgnowania
UZĘBIENIA**

Komplet

„PUROL”

ZŁ. 1. — (prosz. + szcz.)

ŻĄDAĆ WSZĘDZIE!

Inf. udziela się w Warszawie

Niwojewódzka Nr. 31 m. 19, telefon Nr. 16—21.